حەمەکەریم عارف

و گوتوبێژێکی پاچڤەوانی

سازدانی :فازیل ئەحمەد

پ ١/ چۆن لە پرۆسەی وەرگێڕان (پاچڤە) تێبگەین؟

بە ڕاستی ڕاوبۆچوونی جیاوازدەربارەی پرۆسەی وەرگێڕان هەیە.خەڵکانێك، هەڵبەتە لە خودان نەزەران وئەهلی قەڵەم هەن کەپێیان وایە مرۆڤ دەگەڵ زمانگرتن وقسە فێربووندا ، فێری وەرگێڕان دەبێت ، ئەمە ئەگەر دروست بێ، مانای وایە هیچ شتێك لە دەرێی وەرگێڕاندا نییە و، وەرگێڕان زەرورەتێکی حەیاتی کۆمەڵگە بەشەرییەکانەو تا تیرەی بەشەر بەزمانی جیاواز، فیکرو فەلسەفەو هونەرو زانست و ژیان وژیارو شارستانییەت بەرهەم بێنن، بە ناچاری دەبێ پەنا وەبەر وەرگێڕان بەرن، جابەم پێودانگە سەرلەبەری ژیان دەکاتە پرۆسەیەکی هەرە ئاڵۆزی وەرگێڕان. ئەمەش زەرورەت وگرینگی پرۆسەی وەرگێڕان دەسەلمێنی.

پ٢/ ناساندنی وە رگێڕان لەنێوان هونەر و زانستدا لە دیدی وەرگێڕەکانەوە جیاوازە،تێڕوانینی ئێوە چییە؟

هەڵبەتە ئاساییە وەرگێڕانیش وەکو زۆردیاردەی دیکەی بواری چالاکی وچەلەنگییە زەینییەکانی تیرەی بەشەر پێناسەی جیاواز هەڵبگرێ ولە کەسێکەوە بۆ کەسێکی دی، لەچینێکەوە بۆ چینێکی دی وبەگوێرەی بابەتی وەرگێڕانەکە پێناسەی جیاواز بکرێت. بەڵام گومان لەوەدا نییە کە پرۆسەیەکی ڕۆشنبیری هونەرییە،جۆرە دۆنایدۆنێکی هونەرییە لە نێوان زمانە جیاوازەکاندا، جا لەبەر ڕۆشنایی ئەمەدا دەتوانم بڵێم وەرگێڕان تێکەڵەیەکە لەوردی زانست،ناسکی هونەر،لە بەهرەوسەلیقەی ئەفراندن،بەڵام بەناسنامەی وەرگێڕان.

پ٣/ لەپرۆسەی وەرگێڕاندا چۆن مامەڵە لەگەڵ مانا و کۆدو دەلالەتەکانی دەقە ئۆرجیناڵەکەدا دەکرێت؟

پێموایە وەرگێڕان هەم هەڵوەشاندنەوەکارییەو هەم لێکدانی دووبارەیە. وەرگێڕ لە زمانی یەکەمدا سەرلەبەری ڕەگەزوتوخم وکەرەستە پێکهێنەرەکانی دەقەکە،زۆربەوردی ودیقەت وئەمانەتدارییەوە هەڵدەوەشێنێتەوە لەبەلاغەت وفەساحەتی دەقەکە وردەبێتەوە،ماوەیەکی باش دەگەڵ دەقەکەدا وەکو یەکەیەکی یەکپارچە دەژی، ڕەمزوڕازەکانی کەشف دەکات،دەنگ وڕەنگ وتۆن وستایل وبونیادو مانای دەقەکە هەرس دەکات، دەقەکە بەهەموو ڕەگەزوپێکهاتە هونەرییەکانیەوە،بەگشت

چۆنێتی وچەندێتیەوە بەهەموو بونیادە زمانەوانی ودەستورییەکانییەوە، بە هەمووپەیام وفۆرمێکەوە، لە زمانی دووەمدا،بەهەمان کەرەستەوداروپەردووی زمانی یەکەم، لە ئاستێکی هونەری ئەوتۆدا بخوڵقێنێتەوە کە دەقایەتی خۆی لەدەست نەدات وپەیوەندی بەرقەراربکات، واتە دەبێ نزیکترین هاوتای دەقی یەکەم لە زمانی دووەمدا بەرجەستە بکاتەوە،چونکە هیچ دەقێکی وەرگێڕدراو، چەند سەرکەوتویش بێت ناکاتە ئەسڵی دەقەکە.

پ٤/ لە وەرگێڕاندا دەق ملکە چی زمانی بۆ وەرگێڕاو دەکەین یان زمانی بۆ وەرگێڕاو دەخەینە خزمەتی دەقەوە؟

وەرگێڕان وەکوهونەردەکاتە پرۆسەی خوڵقاندنەوەی ئەبستمۆلۆجیاوکەلەپورو ئەزموونانی زمانی یەکەم لە قاڵب وچوارچیوەی زمانی دووەمدا، واتە دیالۆگێکی ئامانجدارو بەبەرنامەیە لەنێوان دووکەلتووردا.دیارە ئەمەش بەمانایەك دەکاتە دیالۆگێکی شارستانیانە لە نێوان دووزماندا..هەڵبەتە هەر زمانێك بگری تاڕادەیەك هزرینی ئەوکەسانە دەنوێنێ کە قسەی پێدەکەن،واتە زمان وکەلتوور پەیوەندییەکی چڕوپڕیان پێکەوە هەیە، لە هەرشوێنێ کەلتوورو زمان پێکەڤە گەشەیان کردبێ، پەیوەندییەکی بتەولە نێوان بنەماگشتییەکانی دەستورو بونیادی زمان وتایبەتمەندییەکانی کەلتووری ئەو زمانەدا دەبینریٚ.یانی زمان ، ڕەنگدانەوەی ژینگەی سروشتی وسایکۆلۆژی وکۆمەڵایەتییە.بەم پێیە هەر چەمك ودیارەیەك لە وشەدانی هەر زمانێکدا کۆدوکلیلی تایبەتی خۆی هەیە و بەوکلیلە دیتەکردنەوەو فامین، ئەم کۆدانەش لە زمانێکەوە بۆزمانێکی دی جیاوازن ، جامادامێکی بونیادوپێکهاتەی زمان لێکدی جیاوازبن، زۆر ئەستەمەو بگرەناتوانریٚ چەمك و ماناێن زمانێك بە تەواوەتی ودەقاودەق وبەشێوەیەکی میکانیکی بۆ زمانێکی دی بێتەگواستنەوە کەواتە چارە هەر ئەوەیە کە وەرگێر ڕۆڵی میانچی ببینێ،میانچی دەبێ زۆر بە حەوسەڵەو پشودرێژبێت، چونکە هەم ڕووبەڕوی مقاوەمەتی دەقەکەو هەم مقاوەمەتی زمانی دووەم دەبێتەوە.نەدەق بە ئاسانی خۆی بەدەستەوە دەدات ونە زمانی دووەم بەئاسانی پێشوازی ومیوانداری لە دەقەکە دەکات. بۆیە پاچڤەوان دەبێ وەرگێڕانی سەدی سەد پوختەو ئایدیالی لە مێشکی خۆی دەربکات وهەردوولای هاوکێشەکە ، واتە نووسەروخوێنەر بەڕادەیەك لێکدی نزیك بکاتەوە کە هەردوولا متمانەی پێبکەن.هەڵبەتە هەردەقێك لە زوانی ئەسڵیدا،یانی لە زمانی یەکەمدا،خەڵکانێکی تایبەت دەدوێنێ کەمەرج نییە خەڵکانی زمانی دووەمی هەمان دەق (بەوەرگێڕدراوی)هەمان ئاست وتایبەتمەندی خەڵکانی زمانی یەکەمی دەقەکەیان هەبێ..ئەمە بۆخۆی کێشەیەکی گەورەیە، بۆ نمونە زۆر دوورە نووسەرێکی وەك هەمینگوای لە کاتی نووسینی ڕۆمانەکانیا، جگە لە خوینەری ئینگلیزی زمان، خوینەری دیکە ی لە بیر بووبێ.کەواتە وەرگێڕ دەبێت لەزمانی دووەمدا، واتە لەزمانی وەرگێڕاندا،تایبەتمەندی خوێنەری زمانی دووەم ڕەچاوبکات، هاوتای دەستەواژەو زاراوەو ئیدۆم وپەندی پێشینان وقسەی نەستەق ودەستەواژەی باو ومەفهومی

زمانی یەکەم ، لە زمانی دووەمد ابدۆزێتەوەو تەنانەت داشبتاشێت، ئەگەر لەو ئاستەدا بوو..کەواتە وەرگێڕ دەبێ نهێنیە زمانی هونەری وزانستیەکانی دەقی یەکەم کەشف بکات، هونەرمەندانەو نووسەرانە هەڵیوەشێنێتەوەو لە قاڵبی زمانی دوومداو بەگوێرەی بونیادی دەستوریی زمانی دووەم دایبڕژێتەوەو دەقایەتییەکەی بپارێزێ. یانی بەم پێیەدەبێ هەردوو زمانەکە لە بۆتەی کارلێکێکی هونەریی ڕۆشنبیری ئەرێنی بدرێن وتا دەکرێت هاوسەنگ و تەرازوو بن..

پ٥/ گواستنەوە ی پەندو ئیدیۆم ومیتافۆرەکانی دەق لەساتە وەختی وەرگێڕاندا بۆ زمانی کوردی تاچەند گرفتی دروستکردوە؟ لەپەیوەندی بە قورسی وئاڵۆزیان و تواناوسەلیقەی وەرگێڕو ئەوگرفتانە ش کەپەیوەندیان بەخودی زمانی کوردییەوە هەیە؟

پەندو قسەی نەستەق وئیدیۆم هەندێ ناسککاری و وردەکاری ودەستەواژەی باو، یەکێکە لە گرفتە دژوارەکانی پرۆسەی وەرگێڕان. وەرگێڕ تیادەمێنێ کە ئاخۆ پەنا وەبەر وەرگێڕانی وشە بە وشەومووبە مووی دەقەکە بەرێت یان هاوتاوهاومانایان لە زمانی دووەمدا بۆ بدۆزێتەوەو پەیدابکات ؟ ئەدی ئەگەر هاوتاو هاومانایان لە زمانی دووەمدا پەیدا نەبوو ونەدۆزرایەوە ؟ پێموایە دەشێت وەك چارەسەرێکی ناچاری پەنا وەبەر پاچڤەی وشە بە وشەومووبە موو ببرێت، بە مەرجێ لە پەراوێزدا ئەوە ڕونبکرێتەوە کە ئەو ڕستەیە لە زمانی یەکەمدا پەند، قسەی نەستەق یان ئیدیۆم ودەستەواژەی باوەو چونکە لە زمانی دووەمدا هاوتاکەی پەیدا نەبووە، بۆیە لە ڕووی ئەمانەتدارییەوە، پاچڤەی وشە بە وشەکراوە..ئەم کێشەیە زیاتر لەودووزمانەدا دەردەکەوێ کەسەربەیەك خێزانە زمان نین وپەندوقسەی نەستەق وئیدیۆمی لێکچوو یان هاوواتاو هاوبەشیان یەکجار کەمە..یانی بەم پێودانگە دۆزینەوەی هاوتایەکی دەقاودەقی، دەقی یەکەم لەزمانی دووەمدا نیمچە مەحاڵە. دیارە زمان تا کراوەتربێ ودەگەڵ بەخششە زمانەوانییە زیندووەکاندا لە کارلێکدابێ، لە ڕووی گوزارشتەوانییەوە دەوڵەمەندتر دەبێت ، لەڕووی داهێنانەوە خۆشدەستر دەبێت ولە باری بەرهەمهێنانی فەلسەفی وهزری وهونەری وزانستیەوە شارستانیتر دەبێت.جا بۆنەگبەتی، زمانی کوردی هێشتاش زمانێکی نیمچە کێوییە ولە زۆر ڕووەوە گۆشەگیرو ڕەنگە نەزۆکیش بێت. هەڵبەتە ئەمەش هۆی خۆی هەیە کە پێموایە یەکێك لەو هۆیانە ئەو مامەڵە سیاسییە شۆڤینیستانەیە کە تائەمڕۆ لەلایەن داگیرکەرانی کوردوکوردوستانەوە دەگەڵ زمانی کوردیدا دەکرێت ودابڕان ودابڕاندنی ئابوری وبازرگانی وسیاسیی وڕۆشنبیرو کۆمەڵایەتی ناوچەکانی کوردستان لە یەکتری، ئەمە جگە لە لاوازی وکورتبوردی گوتاری ڕۆشنبیری کوردی کە نەیتوانیوە زۆرترین ژمارەی خوێنەری کورد لە دەوری خۆی خڕبکاتەوە وبزاڤێکی ڕۆشنبیریی سیماڕۆشن بە ئاراستە نەتەوەیەکەدا وەگەربخات.جاوەرگێڕێك کە زمان کەرەستەی هەرەسەرکی کارەکەی بێ وئەوەش حاڵی زمانی

زگماکی بێ وبەخۆشی توانایەکی زمانەوانی ئەوتۆی نەبێ، چۆن چۆنی لە مینجاڕی کاری وەرگێڕان بەسەلامەتی دەرباز دەبێت!!..

هەڵبەتە مەرجی زانینی تەواوەتی دوو زمان بۆ هەروەرگێڕێك وادەخوازێت وەرگێڕ خوێنەرێکی زۆر جدی بێت.ڕێزمان ودەستوری هەردوو زمانەکە بە بەردەوامی بخوێنێتەوە، بەرهەمی نووسەرانی کۆن ونوێیان بخوینێتەوە وهەر بۆمەشق وڕاهێنان وخۆجەڕباندن جارجارە پێیان بنووسێت، چونکە وەرگێڕ لەم ڕێگەیەوە شارەزایی وشەو زاراوەو پەندو ئیدیۆم وقسەی نەستەق وڕستەبەندی وتایبەتمەندییەکانی هەردوو زمانەکە دەبێت..بە خوێندنەوە و نوسین زەخیرەیەکی زمانەوانی باشی لەلا کەڵەکە دەبێت و لەبواری گوزارشت ودەربڕیندا نەك هەردانامێنێ بەڵکو هونەرنوێنیش دەکات..ئیدی مەرج نییە وەرگێڕ زانای زمان یان زمانەوان بێت، بەڵام دەبێ لە چۆنێتی بەکارهێنانی زماندا زۆر مەعلان و کارامە بێت..وشارەزایی لە زاراوەو ئیدیۆمەکانی هەردوو زمانی یەکەم ودووەم هەبێت..چونکە مانای زاراوەیی جیایە لە مانای وشەیی زمانی..بۆنمونە: " تەیری گول ئاشق بەداری زەقنەبووتە " مانا زمانییەکەی شتێکە ومانا زاراوەییەکەی شتێکی دیکەیە. ئەگەر وەرگێڕ بەمانا زمانییەکەی وەریبگێڕیت، نەك هیچ ناگەیەنێ، بەڵکودەبێ بە گەپجاڕیش.. وەرگێڕ دەبێ پابەندی یاساو ڕیسای زمانی ئەو خەڵکە بێ کە کارەکەیان بۆ وەردەگێڕێت وبە زمانی خۆیان بیان دوێنێ..

پ٦/ شارە زا بوون لەشێوازی نووسینی نووسەر تاچەندە پێشمەرجێکی گرنگە بۆ وەرگێڕان؟

وەرگێڕان پرۆسەیەکی یەکجار هەستیاری گوێزانەوەیەکی نووسەرانەی هونەرمەندانەی دەقێکە وەکو یەکەیەکی یەکپارچە، بە تێکڕای ڕەگەز وتوخم وکەرەستە پێکهێنەرەکانییەوە، لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی دیکەی جیاواز، جاشێواز نەك هەر ڕەگەزێکی دەقە، بەڵکو تان وپۆی تێکڕای دەقەکەشی تەنیوە، ئەمەش زەرورەتی شارەزابوونی وەرگێڕ لە شێوازی دەقەکە دەگەیەنێ، بۆیە وەرگێڕ مامەڵە دەگەڵ زماندا وەك شتێکی موجەڕەدو ئەبستراکت ناکات، بەڵکو سەرو سەختی دەگەڵ چۆنێتی بەکارهێنانی زمانیشدایە، دەقەکە بەجۆرێ لە زمانی دووەمدا دەخوڵقێنێتەوە کە هەمان کاریگەری یان نزیکترین کاریگەریی وڕۆڵی دەقی یەکەم بدینێ.بۆیە مەسەلەی ئەمانەتداریی وپاراستنی شێوازی دەقی یەکەم لە زمانی دووەمدا یەکێکە لە مەرجە گرینگەکانی وەرگێڕان. چونکە خوێنەر حەقی خۆیەتی هەر بەوە قایل نەبێت کە بزانی نووسەر چی گوتووە، بەڵکو پێویستە ئەوەش بزانێ کە چۆنی گوتووە..بە تایبەتی لە دەقی ئەدەبیدا..

هەڵبەتە لێرەدا نابێ ئەوەشمان لە بێربچێت کە وەرگێڕ لە کاری وەرگێڕاندا گوزارشت لە بیروبۆچون وهزرینی خۆی ناکات. ناتوانێت لەو هزروبیرانە دەربچێت کە لەخودی دەقەکەدان، چونکە پابەندە

بەودەقەوە کە کەسێکی دی بەرهەمی هێناوە، واتە چەندێتی وچۆنێتی دەقەکە لەزمانی دووەمدا، بە گویرەی یاساوڕێسای زمانی دووەم بخوڵقێنیتەوەو دەقایەتی دەقەکە بپارێزێت..

پ٧/ بۆ کۆی ژانرەکان یە ك یاساو میتۆد بە کاردەبەین لە وە رگێڕاندا یاخود بە پێی جیاوازیان دەبێت دەستکاریی یاساو میتۆدەکان بکەین؟

پێموایە لە وەرگێڕاندا یەك یاساومیتۆد نیە کە هەر وەرگێڕێك پێوەی پا بەندبێت.ڕەنگە هێڵەگشتی وخەسڵەتە گشتییەکانی کاری وەرگێڕان کەم دابێژێك بشوبهێنە سەریەك ولێکدی بچن، بەڵام هیچ پێوەرو پێوانەیەکی ڕەهاو بنجبڕ بۆ وەرگێڕان نییە. جا وەرگێڕ لە دنیایەکدا کاردەکات کە لایەن کەسێکی ترەوە خولقێنراوە، قاڵب وفۆڕمی تایبەتی پێدراوە، تیمەو نیوەڕۆك وپەیامی دڵخوازی نووسەری لیٚ بارکراوە. ئیدی وەرگێڕ، چاری ناچارە دەبیٚ مامەڵە دەگەڵ ئەو واقیعەدا بکات وشارەزایانە ئەو دنیا پیشوەختە خولقێنراوە هەڵوەشێنیتەوەو بە هەمان کەرەستەوداروپەردوو لە زمانی دووەمدا، هونەرمەندانە وبە جۆریٚ بیخولقێنیتەوە کە لەڕووی تەکنیك و وردەکاری وهونەرکارییەوە هاوتای دەقی یەکەم بکاتەوە. واتە وەرگێڕ، خۆ بە خۆ دەبیٚ بە پەیڤداری نووسەری دەقەکەو ئەمانەتداری کار وای لێدەکات لە دەق لا نەدات..کەواتە دەقەکە یاساو ڕێسای چۆنێتی کارکردنی وەرگێڕەکە دەسەپێنیٚ، هەڵبەتە دەقیش ، تەنانەت ئەو دەقانەش کە ڕسکاوی هەمان ژینگەو زەمینەی شارستانیەت وکۆمەڵایەتین ، ئەگەر لە خەسڵەتە گشتیەکاندا کەمۆکەیەك لێکدی بچن ، ئەوا لە هونەرکاری ووردەکاریدا لە هیچ دەقێکی دیکە ناچێت، بۆیە لە وەرگێڕاندا، وەرگێڕ ناچارە ئەو تایبەتمەندییەی هەر دەقێك ڕەچاوبکات وتا دەکرێت پابەندی ببێت..بۆ نمونە ئەگەر دەقێك لەلایەن دەکەسەوە بێتە وەرگێڕان، ئەگەر لە خەسڵەتەگشتیەکاندا لێك بچن ئەوا لە وردەکاری وتایبەتمەندییەکاندا جیادەبنەوە. هەرچەندە ئەمە تاڕادەیەکی زۆر پەیوەندی بە جیاوازی توانای وەرگێڕکانەوە هەیەو مەحاڵە هەموویان بە هەمان ئەندازە بچنە پێست وخووی دەقەکەوەو هەمان خوێندنەوەیان بۆ دەقەکە هەبێت، بەڵام لە هەمان کاتدا نیشانەی ئەوەیە کە یەك یاساو میتۆدو چۆنێتی وەرگێڕان نییە کە وەرگێڕ بۆ هەر ژانرێك بەکاری بێنیٚ. جا وەرگێڕان کارێکی پراکتیکیە، وەك چۆن لە دەقێکەوە بۆ دەقێکی دی دەگۆڕێت بەو ئاوایەش لە وەرگێڕێکەوە بۆ وەرگێڕێکی دی دەگۆڕێت و لەگینە هەر وەرگێڕێکی دڵسۆزی کاری خۆی ، بەدەم کارکردنەوە ولەمیانەی ئەزموونی خۆیەوە میتۆدو ڕێبازو ڕێچکەی تایبەت بەخۆی بدۆزێتەوە.

پ٨/ وە رگێڕان دەتوانێت چی ببە خشێت بە زمان وکلتوورو فە رهەنگی بۆ وەرگێڕاو لەبەرامبەردا چی وەر دەگرێتەوە؟

وەرگێڕان بۆخۆی جۆرە گفتوگۆیەکی شارستانیانەیە لەلایەن دوولایەنی هاوکێشەیەکدا، ئیدی دووکەس بێ ، دووشارستانییەت بێ، دوودنیای ئەبستمۆلۆجیاو کەلتوورو هونەرو زانست بێ، دووزمان بێ، دووئەزموون بێ..یانی دیالۆگێکی ئامانجدارو بەرنامەدارە.دیالۆگیش، ئەگەر دیالۆگ بێ، لە بوارە پراکتیکیەکەیدا دەکاتە پێشوازی لەجیاوازی. ئەمەش بۆخۆی دەکاتە کرانەوە، هەم بۆ دەرەوەو هەم بۆ ناوەوە.بۆیە وەگێڕانی باش وبەرنامەدارو بەردەوام وەرچەرخانی گەورە لە بیروهزرینی میللەتدا چێدەکات وزەمینە بۆ بزافێکی ئەبستمۆلۆجی ورۆشنبیری ڕەسەن خۆش دەکات وەك چۆن پاچڤەوان لەڕێگەی پاچڤەی باشەوە لە زمانی دووەمدا دەبێ بەشەریك یان نیمچە شەریکی نووسەر بەوئاوایەش میللەتان دەبن بەشەریکی فیکروفەلسەفەو هونەری یەکترو دکارن یەکتر بخوێننەوەو هاماج وئوتموسفیرێکی لە باری لێکدی حاڵی بوون بسازێنن وپەیوەندییە مرۆڤایەتییەکان ڕیشاژۆ بکەن ئەمە جگە لەوەی بۆئێمەی کوردی قرەی میللەتانی دونیا، پاچڤەی ئەزموونی ڕۆشنبیری وفیکری وفەلسەفی وهونەری وژیانی تۆمارکراوی میللەتان هەم زمانەکەمان دەوڵەمەند دەکات وسەدان زاراوە و وشەی هاوچەرخ دەڕژێتە زمانەکەمانەوە وهەم بیروهزرینی خۆمان بە ئەزموونی پێشکەوتوانەی میللەتان موتوربە دەکەین. بەڕاستی وەرگێڕان بۆ ئێمە لە ڕووی زمانەوە، دەکاتە پیتاندنی زمانەکەمان وکەشفکردن و وەگەڕخستنی ئیمکانیات و وزەنهێنییەکانی زمانەکەمان ودەبێتە هۆی تەقاندنەوەی سەرچاوە خۆماڵییەکانی داهێنان، و توانـاو بـەهرەی نووسـەران وخوێنـەرانمان دەخـەملێ، بەهرەوسـەلیقەو توانـای بـەراوردکاری وجیاکردنـەوەی بەرهـەمی ڕەسـەن لـە بەرهـەمی جەڵـەبی وبـازاڕی دەرسـکێ، نـە خوێنـەر وەکـو لایەنێکی زۆر گرینگی هاوکێشەی پرۆسەی نووسین، بەرهەمی جەڵەبی قبوڵ دەکات ونە نووسە ر پڕکێشـی ئـەوەدەکات بەرهـەمی کـاڵ و کـرچ ڕەنگمـاڵ بکـات و بـەنرخی شـاکاری ئەبسـتمۆلۆجی وهونەری بەخوێنەری بفرۆشێت. یانی وەرگێڕان ڕێگەیەکی قەدبڕی شارستانییە بۆ پێك گەیاندنی قەڵەمڕەوێن ئەزموونە جیاوازەکان..

پ٩/ لە ناساندنی وە رگێڕاندا هەندێکجار دەگوترێت:گواستنەوە ی مانایە لە زمانێکەوە بۆزمانێکی تر ئایا گوا ستنەوەی مانا جەوهەری وەرگێڕانە یان بەشێکە لەپرۆسەی وە رگێڕان؟ڕونکردنەوەی ئێوە چییە؟

دیارە سەبارەت بە وەرگێڕان وپێناسە و گرینگی وبایە خ و زەرووڕەتی وەرگێڕان بیروبۆچوونی جیاواز هەیە، وەکو چۆن زۆر جۆرە وەرگێڕان هەیە، بەو ئاوایەش پێناسەی جیاوازو هەمە جۆری بۆکراوە.جا ئەو پێناسەیەی تۆ کردوتە بە ناواخنی پرسیارەکەت، ڕەنگە یەکێك بێ لە و پێناسە زۆرو زەوەندانە، کە دەشێت بۆ هەندێ دەق شیاوبێ بۆ هەندێکی دی ڕاست نەبێت..هەڵبەتە مانا بە تەنیا ناکاتە هەموو دەقەکە، ڕەگەزێکە لە ڕەگەزەکانی دەق ، ئەم ڕەگەزە چۆن لە ڕەگەزو توخمە پێکهێنەرەکانی دیکەی دەق جیا دەکرێتەوە ؟! هەڵبەتە دەق لە شێوازێکی تایبەتیدا

بەرجەستەدەبێت، شێواز دەکاتە چۆنێتی نووسین وداڕشتنی تیمەو، تیمە لە ناو دەقدا دەگۆڕێت بۆ نێوەڕۆك ولە ئەنجامی کارلێکی تێکڕای ڕەگەزەکانەوە دەقایەتی وەردەگرێت .دیارە شێواز سەراپای ڕەگەزو توخم وتۆو پێکهاتەکانی دەق بە نێوەڕۆك و فۆرمیشەوە دەگرێتەوەو فۆرم ونێوەڕۆك بە تایبەتی لە کارێن فلیڤانی ئیبداعیدا، لێکدی نایەنە جیاکردنەوەو وەکو دووڕووی یەك پارچە دراون وبەلابردنی هەر یەکێکیان دراوەکە لە بەهاو بایەخ دەکەوێت و لە هیچ بازاڕێکدا ناچێت. جا وەرگێڕی شارەزا وەکو یەکەیەکی یەکپارچە مامەڵە لەتەك دەقدا دەکات. یانی وەرگێران لێرەدا دەکاتە دۆزینەوەی نزیکترین هاوتای دەقەکە لە زمانی دووەمدا.هەڵبەتە نزیکترین هاوتا تەنیا وشەو پەیڤ وتیمەو ناوەڕۆك وچەمك ومانا ناگرێتەوە، بەڵکو شێوازیش دەگرێتەوە، هەموو لایەنێکی فەساحەت وبەلاغەتی دەقەکە دەگرێتەوە. کەواتە وەرگێڕان دەکاتە ئەفراندنەوەی نزیکترین هاوتای پەیامی زمانی یەکەم لە زمانی دووەمدا هەم لە ڕووی ماناوە هەم لە ڕووی شێوازو ستایلەوە.

پ١٠/ خوێنە ر دەکەوێتە کوێی پرۆسەی وەر گێڕانە وە ؟

پرۆسەی وەرگێڕان، لە ناودەقدا کاردەکات، ئیدی دەقی فیکری یان فەلسەفی ، یان هونەری یان هەرکایەیەکی ئەبستمۆلۆژی بێت، زندوویەتی دەقیش چ لەزمانی ئەسڵدا چ لەزمانی وەرگێڕاندا، تا ڕادەیەکی زۆر وەستاوەتە سەرخوێنەر. لە پرۆسەی نوسیندا نووسەر، گوتار، خوێنەر هەیە، کە نووسین دەقایەتی خۆی وەرگرت ، ئیدی نووسەر دەچێتە خانەی نەبوانەوە، ئەوەی دەمێنێتەوە گوتار(دەق) وخوێنەرە. هەڵبەتە کۆدی کردنەوەی ڕازو ڕەمزەکانی دەق بە خوێنەرە، کە خوێنەر کەوتە ناوپرۆسەی کەشفکاری دەقەکەوەو هیچی تازەی نەدۆزییەوە هیچ لەزەتێکی ئیستاتیکی وەرنەگرت، خۆ بە خۆ لە دەقەکە دەتۆرێت..جا وەرگێڕ وەکو پەیڤداری نووسەر ئیدی پەیڤداری خۆبەخش یان فەرمی ، دەبێ بەدەم پرۆسەی وەرگێڕانەوە هەمیشە خوێنەری لە بیربێت وبەڕادەیەك نووسەرو خوێنەر لە یەکدی نزیك بکاتەوەو بەیەکتریان ئاشنابکات کە هەردوولایان متمانەی پێبکەن. واتە کاتێ وەرگێر لەزمانی دووەمدا کاردەکات دەبێ خۆی لە جێی خوێنەر دابنێ وبزانێ ئاخۆ توانیویەتی وەستایانە وبەزمانێکی ڕەوان وخۆیا پەیوەندی لە نێوان دەقەکەو خوێنەردا چێبکات، ئیدی چ دەقی زانستی ، هونەری ، فیکری، فەلسەفی وڕۆشنبیری بێ وچ دەقی ئەدەبی..هەڵبەتە وەرگێر کە دەقێك وەردەگێڕێت، دەبێ دەقاودەق بە زمانی ئەوخوێنەرانەی وەربگێڕیت کە کارەکەیان ئاراستە دەکات. بۆ نموونە وەرگێڕێکی کورد کە دەقێك وەردەگێڕێت بۆ کوردی، کە دێتە سەر زمانی کوردی کە لێرەدا دەکاتە زمانی دووەمی کارەکەی دەبێ تا دەتوانێ خۆی لە باندۆرو کاریگەری داڕشتن ورستەبەندی زمانی یەکەم دووربگیرێت وسەدی سەد بەکوردی بیربکاتەوە...

پ١١/ وه رگێڕان ئه گه ر له دەقە ئۆرجیناڵە كە وە نەبێت لە زمانی دووه م و سێیه مەوه بێت لاوازییەكانی چین و چ گرفتێك بۆ دڵنیایی وه رگێڕان دروست ده كه ن؟

وەكو گوتمان وەرگێڕان، بۆخۆی جۆره گفتوگۆیەكەو شەقڵێكی دیالۆگی پێوەیە، جا ئەگەر وەرگێڕان لە زمانی دووەم وسێیەمەوە بێت، هەنگێ گفتوگۆیەكە دەكاتە گفتوگۆیەكی ناڕاستەوخۆ، وەكوئەوەیە دوولایەنی كێشەیەك ، بێن لەڕێگەی میانچیەوەو بە شێوەیەكی ناڕاستەوخۆ گفتوگۆ بكەن، كە هەرگیز جێی گفتوگۆی ڕاستەوخۆو زیندو ناگریتەوەو سەركەوتنیشی دووره..جا سەبارەت بە وەرگێڕان لە زمانی دووەم وسێیەمەوە چاوەڕوانی وردی وئەمانەتدارییەكی ئەوتۆی لێناكرێت كەجێی متمانەبێت. ئەوجۆره وەرگێڕانە وەكو كەلوپەلی دەستی دووەمەو نە ڕەونەق و نموود و نە بایەخ ولەزەتی كەلوپەلی دەستی یەكەمی هەس. چونكە لە حاڵەتی وادا وەرگێڕ چەند بەتواناش بێ ، ناتوانێ وێنەی دەقە ئۆرجیناڵەكەمان نیشان بدات، ئەوپەڕی جامێكی شێواوی دەقەكەمان دەخاتە بەردەست. مخابن بەشێكی زۆری كاری وەرگێڕان لەلای ئێمە لە زمانی دووەمەوەو بڕێ جار لە زمانی سێیەمەوە دەكرێ كە تادەستی زیاتربكات، پتر كاڵ دەبێتەوەو وەختێ دەگاتە لای ئێمە كاڵی كاڵ بووەتەوەو پێموایە یەكێك لە هۆیەكانی كەم ئەسەری كاری وەرگێڕان لە ژیانی ڕۆشنبیریماندا ئەوەیە.بێگومان وەرگێڕان لە دەقی ئەسڵەوە بكرێت زۆر باشترە..بەڵام ئەگەر لە ڕووی ناچارییەوە لە زمانی دووەمەوە بكرێت، ئەوا حەقە وەرگێڕ هەم بۆ ئاسودەیی دەروونی و ویژدانی خۆی وهەم بۆ دەستەبەركردنی متمانەی خوێنەر، دەگەڵ چەند وەرگێڕانێكی دیدا– ئەگەر هەبێ– بەراوردی بكات وئەو ڕەخنەو وتارانە بخوێنێتەوە كە لەسەر ئەو دەقە نووسراون وپێشەكی و ڕوونكردنەوەو پەراوێزێش بۆ وەرگێڕانەكەی خۆی بنووسێت...

پ١٢/ هەندێك جار چەمكی خیانە ت لە گەڵ پرۆسەی وە ر گێراندا بە كار دەبرێت چ پەیوەندییە ك لە نێوان خیانەت و وە رگێڕاندا هەیە ؟

لێرەدا زاراوەی خیانەت بە ماناو چەمكە مەجازییەكەی بەكاردێت نەك بەچەمك ومانا ئەبستراكت ومجەڕەدەكەی. ئەمە خۆی لە خۆیدا ئاگاداركردنەوەی وەرگێڕە كە ئەو كارەی دەستی داوەتێ كارێكی زۆر هەستیارو قورس ودژوارو پڕمەسئولیەتە..وەرگێڕ دێت بیركردنەوەیەكی زمانەوانی دیاریكراو بۆ بیركردنەوەیەكی زمانەوانی جیاواز دەگۆڕێت.لە سیستەمێكی زمانەوانی ئاڵۆزەوە بۆ سیستەمێكی ئاڵۆزی دیكەی دەگوازێتەوە.هەڵبەتە وەرگێڕان تەنیا گوێزانەوەی چەمك ومانای ورد نییە، بەڵكو گوێزانەوەی تۆن وڕیتم وشێوازو ئاوازیشە، واتە گوێزانەی شەقڵی چڕو فۆرم ونێوەڕۆك وڕۆحی بەرهەمێكە بە زمان و بۆ زمان ولە ناو زماندا. دیارە

ئەمەش بەو مانایە نییە کە زمان تورەکەیەکی پڕە لە وشەو هەرکە دەستدایە وەرگێڕان لە تەنیشت خۆتەوە دایدەنەیت ودەستی پێدا دەکەیت وبە کەیفی خۆت و بە کەماڵی ئیسراحەت وشەی لێدەردێنی وبە شێوەیەکی میکانیکی لەجیاتی وشەی زمانی دەقەکە دایدەنێیت ودەبڕێتەوە.نەخێر وشە لە زمانە جیاوازەکاندا چەند هاوتای یەکدی بکاتەوە هێشتا هەمان ڕووبەری گوزارەیی ومانایی پڕناکاتەوە.چونکە ئەو هەلومەرج وفاکتەرانەی مانای وشەیان دروست کردووە لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی دی جیاوازە..واتە لەمپەروکۆسپی زوبان فاکتەرێکی هەرە گرنگی کاری وەرگێڕە..چونکە وشە خودی شت نییە، بەڵکو ڕەمزی ئەوشتەیە کە دەویسترێ نیشانبدرێ. یانی وشە خودی هزرو مەبەست نییە بەڵکو ڕەمزیەتی .وشە لە ناودەقداخودی شت نییە،ڕەمزی شتەکە یە ، ڕەمزیەتی وشەش لە ناودەقدا هەمان ڕەمزیەت نییە کە وشە لە دەرێی دەقدا هەیەتی. جا وەرە وەرگێڕ بتوانێ لەم مینجارە ترسناکە بەسەلامەتی دەربچێ!جا گرفتی وەرگێڕ هەر لەمپەروکۆسپی زمانەوانی نیە، وەرگێڕ سەروسەختی دەگەڵ دنیایەکدایە کە لە لایەن کەسێکی دیکەوە خوڵقێنراوە، بۆیە چاری ناچارە دەبێ بچێتە پێست وکلێشەی نووسەرەکەوە، بەزەبری شارەزایی ولێهاتووی دەقەکە لە زمانی یەکەمدا هەڵوەشێنێتەوەو بە هەمان کەرەستەوداروپەردوو، لە زمانی دووەمدا بیخوڵقێنیتەوە، بەڵام بە ناسنامەی وەرگێڕان..جا ئەم پرۆسەی دۆنایدۆنە، ئەگەر ئەشق ولەزەتێکی لەپشتەوە نەبێت، بە کەس تەحەموول ناکرێت..واتە وەرگێڕلە سەریەتی لە لایەکەوە لە دەقەکە دەرنەچێت ولە لایەکی ترەوە ڕەچاوی وردی وئەمانەتداری لە کاری وەرگێڕاندا بکات. بەمەش دەکەوێتە نێوان بەرداشی وەرگێڕانی ئازادی فرەخوێنەرو وەرگێڕانی وشە بە وشەی کەم خوێنەر.دیارە خوێنەر بەشێکی گرینگی هاوکیشەی نووسەرو نوسینە. بۆیە وەرگێڕ ناتوانێ ونابێت فەرامۆشی بکات ، جا وەرگێڕانی ئازاد گەر لە لایەکەوە خوێنەر رازی بکات، ئەوا لەلایەکی ترەوە جۆرە لادانێکە لە ئەمانەتداری کاری وەرگێڕان.وەرگێڕانی وشە بە وشە و موو بە مووش ئەگەر لەلایەکەوە پابەندی بێ بە ئەمانەتداری وەرگێڕانەوە، لەلایەکی دییەوە تەرەکردن وتەوەلاکردنی خوێنەرە. خۆ هاوکێشەکەش بەبێ خوێنەر تەواو نابێت ، ئیدی وەرگێڕ ناچارە میکانیزمیکی مامناوەندی بدۆزێتەوە کە هەم لایەنی کەمی ئەمانەتداری وپا بەندی بە دەقەوە بپارێزیت و هەم خوێنەر رازی بکات ولە زمانی دووەمدا دەقێکی هاوتای دەقی زمانی یەکەم بخوڵقێنیتەوەو ئەوجاش لە تۆمەتی خیانەت تەبرێ نابێت، بەڵام ئەمە خیانەتێکی حەڵاڵە و ناچاری حەرام حەڵاڵ دەکات...

پ١٢/ گرفتە کانی زمانی کوردی لە بە ردەم پرۆسەی وە رگێڕاندا چین؟ئایا بوون ونە بوونی زمانێکی ستانداردچ کاریگەرییە کی بە باش و خراپی لە سە ر وە رگێڕان هەیە؟

زمان وەکو ژیان هەمیشە لە گۆڕاندایەو بەدەم گۆڕانکاری ژیانەوە وشەو زاراوەی لێهەڵدەوەرێ وپەیڤ وتێرم وچەمك ومانای تازەی دێتە ناو، واتە لە زاوزێ ولە حاڵی خۆتازە کردنەوەی

بەردەوامدایە.بۆیە هەموو ئەوانەی سەروسەختیان دەگەڵ زمان وبەکارهێنانی زماندایە، بۆ ئەوەی لە دیاردەی زاوزێی تازەی زمان غافڵ و بێئاگا نەبن ، دەبێ بە بەردەوامی پەیگیری دیاردەو پرۆسەی نۆزایی زمان بکەن، بە تایبەتی وەرگێڕ کە مەرجە کەسێکی جووت زمانەی زەبەردەست ولێهاتوو بەتوانا بێت ، واتە شارەزاییەکی باشی چۆنیەتی خویندنەوەوشرۆڤەو بەکارهێنانی جووت زمانەکە بێت..جا زمانی کوردی هێشتا زمانێکی نیمچە کێوییەو لە زۆر ڕووەوە گۆشەگیرو ڕەنگە نەزۆکیش بێت، ئەمەش زۆر هۆی هەیەو لەوەڵامی پرسارەکانی پێشوتردا ئاماژەم بۆ هەندێکیان کردووە. هەڵبەتە وەرگێڕی کورد،دەبێ شارەزاییەکی فرەخاسی لە زمانی کوردیدا هەبێت.لە دەقە کۆنە ڕەسەنەکان ورد ببێتەوە، سەرنجی چۆنێتی داڕشتن ودەربڕینیان بدات، وشەو ڕستەو دەستەواژەیان لێ هەڵگوێزی ولەبەر بکات، فەرهەنگی زمانەوانی خۆی پێ دەوڵەمەند بکات، چونکە چ نووسەر و چ وەرگێڕ بەمە توانای ئەوەی لاچێدەبێت ، کە لەکاری خۆدا بۆ وشەی پێویست دانەمێنێ وتەنانەت بەهرەی ئەوەشی لا دەڕسکێ کە وشەو زاراوەی تازەش بە گوێرەی بنەما دەستوورییەکانی زمانی کوردی دابتاشێت وسەلامەتی زمانەکەش بپارێزیت،یانی دەکارێت تواناو وزە پەنهانەکانی زمانی کوردی کەشف بکات وبتەقێنیتەوەو دەوڵەمەندی بکات. جا شارەزایی لە زمان وئەدەبیات وکەلەپووری کوردی یارمەتی وەرگێڕ دەدات مەبەست وچەمکەکانی خۆی لە قاڵبی وشەو دەستەواژەی پەسەندو باو وئاسان ومەفهوومدا دەبڕێت..هەروەها پاچڤەوان لەسەرێتی خۆی لەزمانی پەتی بپارێزێت ونەچێت ئەو وشەو زاراوانەی بۆ نموونە سەدان ساڵە هاتوونەتە ناو زمانی کوردییەوەو لای هەموو کوردێك ئاشناو مەفهوومن ، بە بیانوی زمانی کوردی پەتییەوە لە زمانەکەمان وەدەربنێ و کۆمەڵێك وشەی نەباوی تازەی بێ بنج وبناوانی زانستی دابتاشێت. هەروەها بەکارهێنانی فەرهەنگ سەرچاوەیەکی پێویست وگرینگە بۆ وەرگێڕان کە مخابن لەو ڕووەشەوە هەر قڕەی میللەتانی دنیاین، فەرهەنگ وقاموس لە کتێبخانەی کوردیدا یەکجار کەمە، لە زۆربەی بوارە ئەبستمۆلۆجییەکاندا فەرهەنگمان هەرنییە ،فەرهەنگی زاراوە مۆدێرنەکانی سەرانسەری بوارەکانی ژیانمان یا هەرنییە، یا زۆرکاڵوکرچ وبێکەڵکن ..جا با بێینە سەر زمانی ستاندارد، ئەگەر سەرنجێکی خێرای ئەو کارە وەرگێڕدراوانەی بازاڕی چاپ و پەخشی کوردی بدەین بۆمان دەردەکەوێ کە زۆربەی وەرگێڕەکان تەنیا زمانی گەڕەکەکەی خۆیان بە نیوە چڵی و بە سەقەتی دەزانن، هەر بۆیەش ئەو لێشاوی وەرگێڕانە نەیوانیوە بزاڤێکی رۆشنبیریی رەسەن بە ئاراستە نەتەوەییەکەدا دروست بکات و بخاتە سەر سکە.. جا بەم پێیە ئێمە ئەمڕۆکە نە زمانی زمانی ستانداردی خوێندن ونووسینی نەتەوەییمان هەیە، نە گوتاری ڕۆشنبیری یەکگرتووی نەتەوەیمان هەیە. دیارە ئەم دیاردەو حاڵەتە نەرێنییە، کار لە ڕێژەی ژمارەی خوێنەران دەکات وسنوری بڵاوبوونەوەی دەقەکە کەم دەکاتەوەو ئەمەش کاریگەری ڕۆشنبیری دەقەکە کەم دەکاتەوە.چونکە زیندوێتی وکاریگەری ڕۆشنبیریی دەق بەخوێنەرەوە بەندەو بەخوێنەرو لەخوێنەردا

زیندووه. بۆ نمونه زۆردەق هەیە که له مێژه نووسەرەکانیان له ژیاندا نەماون ، بەلأم به خۆیان له جاران زیندووترن و له مەودایەکی بەربلأودا دەخوێنرێنەوەو دەستاودەست دەکەن..

جا له هەموو ئەمەش نەگبەتی تر، ئەوەیە ئەمڕۆ له قوتابخانەکانی هەرێمی کوردستاندا، بەدوو شێوەزار دەخوێنرێت !! ئەم جۆرە قاییل بوونێکی ژێرا وژێرو پەنامەکییە که ئێمە له ڕووی زمانی ستانداردی خوێندن ونوسینەوە نه یەکێتیی نەتەوە ییمان هەیەو نه ئەو یەکێتییەشمان گەرەکە. وا (سیاسەتنەدارانی) کورد له بەر فڕان فڕانی گیرفان و بەرك پڕکردن نایان پەرژێ خۆ لەمە بکەن بەساحێب ،ئەدی ئەهلی قەڵەم ونووسەران بۆچی قوڕوقەپیان لێکردووە ؟!یا دەبێ له بازاڕی (نۆسەرایەتیدا) قەڵەمەکانیان هەرزان فرۆش کردبێت ، یان دەبێ گەمەکەی منداڵییان دەگەڵ کرابێ که دەڵێت:(مەلانویژ دەکات هێن درێژ دەکات به هینی دایکی ئەوەی قسان دەکات)ونایانەوێ ئەو جنێوە مزرە بەر دایکیان بکەوێ..گەلۆ زمان بەتەبیعەت لق و پۆ دەهاوێ وئەو لقانە هەوڵی ئەوە دەدەن خۆیبوونی خۆ وەربگرن ولە ئەنجامدا تایبەتمەندی خۆیان پەیدا بکەن ، با لەڕەگ وڕیشەشدا یەك بن ، دەبن به زمانی سەربەخۆ وجیا له دایکه زمانەکە، جا وەرە تۆ بەدەستی خۆت ئیش بۆ ئەمە بکەیت وخێرایی پێببەخشیت !! جا بۆ ئەوەی وەرگێڕی کورد ، نەگاتە ئەو ڕۆژەی له بادینی یەوە بۆسۆرانی ولە سۆرانیەوە بۆ بادینی کاری وەرگێڕان بکات ،با له ئێستاوە زمانی ئینگلیزی له هەرێمدا بکەین بەزمانی ستانداردو له سەرانسەری قوتابخانەکانی هەرێمدا وەکو زمانی یەکەم بخوێنرێ و له شەڕو گێچەڵی دیالێکتان ڕزگاربین!! عال کولیوە شێلم ، بژی کورد، بژی کوردستان!!

پ١٤/ لاوازی ودەوڵەمەندی زمان وفەرهەنگی زمان دەتوانێت چ کاریگەری وگۆڕانێك له سه ر وه رگێڕان دروست بکات ؟زمان و فه رهەنگی زمانی کوردی له کوێی ئەم کاریگەر ی و گۆڕانه دایە؟

هەڵبەتە هیچ زمانێك لەخودی خۆیداو بەتەبیعەت وخۆڕسکانە لاواز یان دەوڵەمەند نییە.هیچ زمانێـك لـه زمانـه زینـدووەکانی ئـەمڕۆی جیهـان ، لـه سـەرەتادا بـەم شـێوەیەی ئێسـتا نەبووە..ئەسەحیشە پەیدابوون وسەرهەڵدانی زمان، بویەر و ڕووداوێکی کۆت وپڕ نەبووە، بەڵکو گوێ به گوێی پەرەسەندن وپێشکەوتنی کۆمەڵگە بەشەرییەکان ، ئەویش پەرەی سەندووەو گەشەی کردووە وگۆڕانی بەسەردا هاتووە.یانی زمان وەك هەر دیاردەیەکی زیندوو له زاوزێ وگەشەگردن ومردندایە، یانی له گۆڕانی بەردەوامدایەو قەت له پێستێکا نەماوەتەوەو نامێنیتەوە، زمانیش که زادەو بەرەنجامی پێداویستییە مادی ومەعنەوییەکانی مرۆڤە ، دەبێ وەکو هەموو شتە مێژوویەکانی دیکەی بەشەر، لەداب ونەریت و خوو خدەو ڕێوڕەسم وجلوبەرگان وهزرین وبیرکردنەوە، به گوێرەی کات وشوێن بگۆڕیت. دیارە ئەو فاکتەرانەی بەشداری له گۆڕان وگۆڕینی زمان دەکەن زۆرن، لەوانە گۆڕانی پێداویستیە مادی ومەعنەوییەکانی تیرەی بەشەر، واتا زمان

ڕەنگدانەوەی ژینگەی سروشتی وسایکۆلۆژی وکۆمەڵایەتی وفیکری وفەلسەفی وهونەری وزانستی کۆمەڵگەیە.زمان بەنووسین ولە ناو پرۆسەی نووسیندا گەشەدەکات ودەوڵەمەند دەبێت بە وشەو نووسین دەستکەوتە فیکری و فەلسەفی وهونەری و زاننستیەکانی خۆی لە کاروانی بەرهەمهێنانی مێژووی بەشەردا تۆماردەکات و بەرە بەرە دەبێت بە خودانی بەخششی فیکری و فەلسەفی و هونەری و زانستی و سەنگ و ئیحتوبار پەیدا دەکات..جا لەم پێودانگەوە دەتوانم بێ چەندوچوون بڵێم تا زمان پوختەو خزمەتکراو و دەوڵەمەندتر بێت ، پرۆسەی نووسین و وەرگێڕان خۆشترو ئاسانتر دێتە دەست، دیارە پێچەوانەش پێچەوانەیە. هەڵبەتە هەر زمانێکش بگریت تواناوئیمکانیات و وزەی خۆی هەیە، لە سەر ئەهلی قەڵەمە کەشفی بکات وبیتەقێنیتەوەو بەکاری بێنێ ، نەك بێت بێ توانایی زمانەوانی خۆی بدات بەملی زمانەکەدا..

سەبارەت بە زمان وفەرهەنگی زمانی کوردی وپرۆسەی وەرگێڕان، دەبێ ئەوە بڵێین کە زمانی نووسین زۆرلە سەرەتادایە، ئەگەر لە هەندێ بواری حەیاتی و ژیاریداو لە سەرئاستی ناوخۆیی ولۆکاڵی وناوچەییدا سووکە بەخششێکی هەبێت، ئەوا لە زۆر بواری هەستیاری دیدا، لە سەرەتاشدا نییە. خۆ ئەگەر سەرەتای زمانی نووسین بە کوردی بگەڕێتەوە بۆ سەدەی دەیەم. ئەوا زیاتر زمانی شیعر بووە، ناو بە ناو، جاری واهەبووە بە پەنجا سەد ساڵێك جارێ شاعیرێك لەم ناوچەیە یا لەو دەڤەرە، بەم لەهجەیە یان بەولەهجە یە پەیدابووەو گوتارە شیعرییەکەی هێندە کەم بورد بووە سنوورو ئاقاری دەڤەرە تەنگەکەی خۆی نە بەزاندووە، ئەمجاش ژمارەی ئەوشاعیرانە تا ئاخروئۆخری سەدەی هەژدەو سەرەتاکانی سەدەی نۆزدەیەم ئەوەندەکەم بووە، ڕەنگە زۆر لە ژمارەی قامکی دوودەستان تێ نەپەڕی بووبێ..ئەمە جگە لەوەی ئەو شیعرەکوردییەی لە هەندێ قۆناغی سەدەی نۆزدەو بیستەمدا هەبووە، بە زۆری شیعری بەرخۆدان ومقاوەمەت بووە، کە وای خواستووە بە زمانێکی خوڕ و ڕاستەوخۆی ئەوتۆ بەرهەم بێت کە بە ئاستەم لە زمانی زارەکی هێوەتر ڕۆییوەو وەکو پێویست مەنگی و مەندی بەلاغەت وفەساحەتی زمانی ئەدەبی ونووسینی وەرنەگرتووە . زمانی پەخشانیش کە لە ئاخروئۆخری سەدەی نۆزدەو سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا سەری هەڵداوە، ئەویش وەکو مێژووی کورد نیمچە وەستاو وپچڕپچڕ وپەراگەندە بووەو وەکو گوتاریش زیاتر دەنگدانەوەو ڕەنگدانەوەی ناوچەیی هەبووە تا سەرانسەری...جا لە بەر ڕۆشنایی ئەم حەقیقەتانە، تا چاو بڕەدەکات تەماشابکەو بەخۆت حوکم بدە کە ئەرکی ئەهلی قەڵەم ، کە وەرگێڕ یەکێکە لەوان چەند قورس و دژوارە..

پ١٥/ ئە زمونی ئێوە لە کاری وە رگێڕندا چ شتێکی بۆ کە شفکردون لە دە رە وە ی باسکردن لە ومیتۆدو یاسیانەی دەربارە ی وە رگێڕان دە گوترێن؟

من بەگوێرەی ئەزموونی خۆم لە بواری وەرگێڕاندا ئەوەم بۆ دەرکەوتوە، کە هیچ زمانێك لە خودی خۆیدا، بەتەبیعەت وخۆڕسك ، لاواز یان دەوڵەمەند نییە ، هەموو زمانێك وزەوتوانای گوزارشتەوانی پەنهانی خۆی هەیە کە ئەرکی ئەهلی قەڵەمە کەشفی بکات وبێداری بکاتەوەو بیخاتە سەرسکەی کارلێکی گوزارشتەوانی لە بوارە جیاجیاکانی بەرهەمهێنانی ئەبستمۆلۆژیدا..هەر وەها وەرگێڕ بۆ ئەوەی جێدەستی لە بزاڤی ڕۆشنبیریی نەتەوەیی خۆیدا دیاربێ ، یەك بواری کاری قەڵەمرانی بگرێت کە هەم کاریگەریی ڕۆشنبیریی زیاتر دەبێت وهەم لە ڕووی زمان و گوزارشتی زمانەوانییەوە پتر لە زمانی ئەو بوارەدا قاڵ دەبێتەوەو تواناو وزە گوزارشتەوانییە پەنهانەکانی کەشف دەکات ، بە کورتی وەرگێڕ لەوە دەردەچێت تەنها وشەدانێکی وشکی پەیڤان بێت ، بەڵکو لە بواری خۆیدا داهێنان دەکات...

پ١٦/ گەڕانەوە بۆ مێژووی وەرگێڕان جگە لە بینین و کەشفکردنی ڕەهەندی مێژووی وەرگێڕان دەتوانێت چی ترمان بۆ بکات؟

گەڕانەوە بۆ مێژوو ودەورکردنەوەی مێژوو بۆ ئەوەیە ئێستای پێ دەوڵەمەند بکرێت وسودێك بە ئایندە بگەیەنێ، دەنا مێژوو تەنیا وەکومێژووی ڕووت بخوێنرێتەوەو نەبێ بە فاکتەرێکی کاراو کاریگەر بۆ دەوڵەمەندکردن وجولاندنی ئێستا بە ئاڕاستەی ئایندەدا تەنیا کات بەفیڕۆدانەو هیچی دی، دەنا ئەوەی کەمێك بفامێ، دەزانێت هەرسەردەمێك ئەوزاری هزرینی خۆی گەرەکە..هەر کەسێك لە ئەوزاری هزرینی سەردەمی خۆی مەحروم بکرێ تەنیا پاشڤەڕۆیی دەدورێتەوەو دەبێ بە بار بەسەر ژیان وکۆمەڵگەوە.چونکە ناکرێ وناشێت خەڵکی ئەم سەردەمە بە کەرەستەو ئەوزاری ڕابردوو بیربکاتەوەو بتوانێ مامەڵە لەتەك دیاردەو ڕووداو وپێداویستیە مادی ومەعنەوییەکانی ئەمڕدا بکات. دەورکردنەوەو خوێندنەوەی مێژوو بۆ هەڵێنجانی ئەو پەندو دەرسە زۆرانەیە کەلە هەزار توێیەکانی خۆیدا هەڵیگرتوون..جا گەڕانەوە بۆ مێژووی وەرگێڕان یارمەتی ئەوەمان دەدات لە پرۆسەی وەرگێڕانی ئەوان وردببینەوە تا بزانین هۆکاری شکست وفاکتەری سەرکەوتنیان چی بووە، تا ئێمەش بەسود وەرگرتن لە ئەزموونی ئەوان، وبە ئەوزاری مۆدێرن ، میکانیزمێکی سەردەمیانەی ئەوتۆ بدۆزینەوە کە خۆ لە شکست وناکامیان بپارێزین وسەرکەوتن بە ئاراستەی ئایندەدا مسۆگەربکەین..

پ١٧/ وەرگێڕان لە نێوان کاری فەردی و گروپیدا چ جیاوازیی و لێکچونێك هەیە لە نێوانیانداودەکرێت کامیان بە بنەما بگیرێت لە کاری وەرگێڕاندا؟

بەندە پێموایە تاکپەروەری وخوددۆستی ڕەگی لە قولایی تەبیعەت وناخی هەرتاکێکی بەشەردایەو گروپ وگۆمەڵگە بەشەرییەکانیش بەدەرەجەی یەکەم زادەوبەرەنجامی خوددۆستی تاك بووە، تاك بەتەنیا دەرەقەتی دیاردەو ڕووداوە سروشتی وگەردوونییەکان نەهاتووەو لەسەرەتاوە لەترساندا پێویستی بەگروپ وکۆمەڵ بووەو پاشان کەفامی کردووەتەوە، بۆ خۆ نواندن

وخودسەلماندن و شەرعیەت بەخشین بەخوددۆستی خۆی ، پێویستی بە گرووپ وکۆمەڵ وکۆمەڵگە بووە، واتە مێگەلایەتی ئەگەر لە ڕووی ناچارییەوە لە هەندی قۆناغی مێژووی تیرەی بەشەردا باو بووبێ، ئەوا تاك لە هەڕەتی قەرەباڵغیدا، هەستی بە تەنیایی خۆی کردووەو بەو ئاواتەوە بووە، ڕۆژی لەڕۆژان، تاکپەروەری وخوددۆستی خۆی بەدەست بهێنیتەوەو سیستەمێکی کۆمەڵایەتی ئەوتۆ بەر قەراربکات کە گەورەترین ڕووبەر بۆ مومارەسەی تاکپەروەری وخوددۆستی دابین بکات. هەر بۆیەش ئەمڕۆکە، لە کۆمەڵگە مۆدێرن وپێشکەوتووەکانی دنیادا، تاکپەروەری وخوددۆستی یەکێکە لە دیاردە زەق ودیارەکان.واتە مرۆڤ بە ئاسانی وخۆبەخۆو خۆبەخش دەستبەرداری تاکایەتی خۆی نابێت وئەمەش لە ژیان وکاروکردە وچالاکییە حەیاتی وفیکری و فەلسەفی و هونەری و ڕۆشنبیرییەکانیدا ڕەنگ دەداتەوە، کە وەرگێڕان یەکێکە لە کارە ڕۆشنبیرییە هونەرییەکانی..بەندە پێموایە گرینگترین خاڵی لێکچوونی پرۆسەی وەرگێڕان لە نێوان کاری فەردی وکاری گرووپیدا ئەمەیە کە هەردوولایان، سەرو سەختیان دەگەڵ دوو زمانی جیاوازدایە، بەو مەبەستەی دوو قەڵەمڕەوی جیاوازی زمانەوانی ، لە پرۆسەیەکی کارلێکی ئیجابی ڕۆشنبیری هونەریدا، تەواو لە یەکتر نزیك بکەونەوە یان بگەیەننە یەکدی. بەڵام گومان لەوەدا نییە خوێندنەوەیان بۆ دەقی یەکەم وەکو یەکەیەکی یەك پارچە جیاوازەو چۆنیەتی بەکاربردنی زمانیش لە تاکەوە بۆ گروپ جیاوازە. شێوازی کارکردنی تاك بە پێچەوانەی کارکردنی گرووپەوە یەك دەست ویەك تۆن و یەك ڕەنگە و جۆرە هاونەواییەك لە نێوان دەقە ئەسڵەکەودەقە وەرگێڕدراوەکەدا هەیە، لە کارکردنی تاکدا ، تاك بە مەسئولیەتێکی زیاترەوە مامەڵە لە تەك گوێزانەوەی ورد و ئەمین دەکات وهەمیشە خوێنەری گریمانەیی وئیحتیمالی خۆی لە بەرچاوە. واتە هەر گلەییەکی بێتەسەر هەرخۆی بەرپرسەو ناتوانێ خەتایەکە بەکۆڵی هیچ کەسێکی تردا بدات، بۆیە ئامادە نییە خۆی بکاتە نیشانەیەکی خۆشئەنگافتەی بەر سێرەی هەموو کەسێك. بەڵام لەکاری گرووپیدا لەگینە هەر یەکێك لە ئەندامانی گروپەکە، بۆ خۆ پەڕاندنەوەی خەتایەکان بدات بەملی ئەوانی دیدا..ڕەنگە یەکێك لەئیجابیاتەکانی کاری گروپی ئەوەبێ کە لەگینە کارەکە لە ماوەیەکی زووتر لە کاری تاك، تەواوببێت. بە هەرحاڵ هەردوو جۆرەکە لایەنی نەرێنی وئەرێنی خۆیان هەیە. بەڵام من کاری فەردیم بەلاوە پەسەندترە، چونکە بواری خۆنوێنی وخودسەلماندن وخوددۆستی زیاتر تیایەو لە ئەنجامدا بە قازانجی کارەکە دەشکێتەوە...

پ١٨/ زمان لە لە پرۆسەی وە رگێڕاندا یە ك وە زیفە و ڕۆڵ دە بینیت یان وەزیفە و ڕۆڵی جیاوازیی هەیە ؟

ئەگەر بگوترێ هیچ شتێك لە دەرێی زماندا نییە نابێت بەزێدەڕۆیی..زمان یەکێکە لە تایبەتمەندییە کۆمەڵایەتییەکان وهەرچی شارستانیەت ومەدەنییەت ودەستکەوتی مرۆڤایەتی هەیە قەرزارباری زمانن، چونکە زمان وبیرکردنەوە دووڕووی یەك دراون وهەرگیز لێکدی جودا ناکرێنەوەو

هەرکە جیاکرانەوە ئیدی بایەخ وکاریگەری خۆیان لە دەست دەدەن ، دراوەکە دەبێت بە سکەیەکی قەڵب ولە هیچ بازاڕێکدا ناچێت..دیارە لێرەدا مەبەست لە زمان ، زمانی نووسینە، نووسین وبەکارهێنانی لە بوارە ئەپستمۆلۆژییەکاندا، لە بنەڕەتدا هاوتای ژیانە.کە تیرەی بەشەرکەوتە بەکارهێنانی زمان وگێڕانەوەی سەربووردەکانی خۆی ، بەمە درێژەی بەشەریی پەیداکرد.خۆی وژینگەی خۆی ودیاردەو بویەرەکانی تۆمارکرد.ئیدی لەوێندەرەوە کەڵکەڵەی ئەوەی کەوتە سەرکە بە زەبری زمان خۆی ومرۆڤایەتی خۆی تۆماربکات ، بەردەوامی بە پەیوەندییە زەمەنی وشوێنیەکانی خۆی ببەخشێت. دیارە زمان وەختێك لەوە دەردەچێت کە تەنیا هۆیەك بێت لەهۆیەکانی لێکدی گەیشتن کە پێی بنووسرێت ، کە پێی نووسرا دەبێت بە کەرەستەو ئەوزاری بەرهەمهێنانی ئەپستمۆلۆجیاودەرککردن وفامین. هەڵبەتە زۆرجار نووسین وبەرهەمی قەڵەم بە ڕادەیەك چرو وخەست دەبێتەوە، بە تایبەتی لە دەقێن فلیڤانیدا بەرزدا، هەر بەوە قاییل نابێت لە بازنەی کەرەستەی مەعریفەت ودەرککردندا بمێنێتەوە،بەڵکو بۆ خۆی دەبێت بە بابەتی مەعریفەت وئیدراك.دەبێ بەخودی مەعریفەت وئیدراك..بەم پێیە زمان لە ناودەقی نووسیندا، یان دەقی نووسین لە ناو زماندا، بەتایبەتی دەقی هونەریی فلیڤانی بە جۆری ئاوێتەی یەکدی دەبن ولە بۆتەی یەکتردا قاڵ دەبنەوەو گەشەدەکەن ولە یەکەیەکی یەکپارچەی هونەریدا بەرجەستە دەبن، مەگەر هەر زاراوەی دەق پڕ بە پێستی بێت.جا بۆگەیشتن بەو ئاستە هونەرییە بالأیە، واتە لە پرۆسەی بەدەق بووندا،دەق نەك هەرخۆی بەڵکو زمانیش بەرهەم دێنێ ، یانی بەدەم پرۆسەی بەدەق بوونەوە، دەق زمان دەگرێت وزمان دەقایەتی وەردەگرێت ، واتە دەقاودەق دەکەون، دەبن بە هەڤدەقی یەکتری. ئیدی لێرەوە زمان دەبێت بەخودی هەموو وەزیفەکان ، بۆیە هیچ نابێ بە زێدەڕۆیی گەر بگوترێ((هیچ شتێك لەدەریی زماندانییە.))

پ١٩/ چۆنیتی بە کاربردنی زمان وە ك ڕەگەزێکی باڵای وە رگێڕان دەبینرێت خویندنەوەی ئێوە چییە؟

دژواری وەرگێڕان لەوە دایە کە لە نێوان دووکەلتوور، دوودنیای هزرین ودوودنیای دەرك وتێگەیشتنی جیاوازدا ئەنجام دەدرێت کە وەرگێڕ لە سەریەتی بەجدی ڕەچاوی بکات وهەمیشە ئەم خاڵەشی لە بیرو لە خەیاڵ بێ ، هەرچەندە سەرو سەختی دەگەڵ تێکڕای دەقدایە وەکو یەکەیەکی یەکپارچە، بەڵام بۆ ئەوەی دەرەقەتی پاچڤەی دەق بێت، لە سەرێتی چۆنیەتی وەرگێڕانی دروستی زمانیش فێربێت. چونکە زاڵی بە سەر زماندا، یەکێکە لە پێشمەرجەکانی پرۆسەی وەرگێڕان. هەڵبەتە ئەمە بەو مانایە نییە کە وەرگێڕ دەبێت زمانەوان بێت یان زانای بواری زمان بێت ،بەڵکو پێوستە چۆنیەتی بەکارهێنانی زمان بزانێت. هەڵبەتە وەرگێڕان جۆرە شەقڵ ومۆرکێکی دیالۆگی پێوەیە، دیارە دیالۆگ بە زمان ولە ناو زماندا دەکرێت ، زمان دەکاتە وشە(نیشانە)، ڕستە،دەق (گوتار).هەر وشەیەکیش چەند سادەوسەرەتایی بێت لە مانایەك پتری هەیەوبە چەمکێك پتر

بارگاوییە یانی بە فرەمانایی ئاوسە.واتا مانا لە هەر جۆرە بەکارهێنانێکی وشەدا، بە گوێرەی ڕستەو بەپێی دەق وگوتار دەگۆڕێت ..وەرگێڕ لە سەرێتی لە میانەی زمانی یەکەمەوە ڕۆحی دەقەکە کەشف بکات وبەجۆرێکی داهینەرانەی ئەوتۆ بیکات بە بەری زمانی دووەمدا، کە هەمان تام وبۆی دەقە ئۆرجینالەکە، بەلاّم بە ناسنامەی وەرگێڕانەوە بدات..دیارە ئەم نەشتەرگەرییە هەستیارە تەنیا بە زمان ولە ناو زماندا دەکرێت وجا لێرەدا مەبەست لە چۆنییەتی بە کارهێنانی زمانە، کە زەمانەتی دەقایـــــــەتی دەقەکـــــــە لـــــــە زمـــــــانی دووەمـــــــدا دەکـــــــات..

پ٢٠/ وە رگێـڕان وە ك پرۆسـەیە كـی زمانـەوانی كـە زماننـاسـەكان ئامـاژەی بـۆ دەكـەن یاخود وە ك پرۆسەی ڕاڤەولێكدانەوە دەناسێنرێت، سە رنجی ئێوە چییە؟

وەك چۆن دووبەشەری سەدی سەد چوونیەك نییە، ئەگەرجمكانەش بن، بەو ئاوایەش دووزمانی سـەدی سـەد وەك یـەك لـە دنیـادا نییـە، بـەڵكو یـەكێك لـە سەرچـاوەو ئـەنگیزەكانی پەیـدابوون وسەرهەڵدانی كاری وەرگێڕانیش جیاوازی ولەمپەری زمان بووە. واتـە زۆر ئەستەمە وشـەی زمانی یەكـەم ودووەمـی ئـەو بەرهەمـەی كـاری لەسـەر دەكرێـت لـە ماناوقاڵـب وچـەمك وبونیـادو ڕەمزیەتـدا یەكسـان بـن وهــەمان بارگــەو وزەو توانــای گوزارشــتەوانی وگەیانـدنیان هــەبێت. ئیـدی وەرگێـڕ لەسەرێتی بگەڕێت نزیكترین هاوتاو هاوماناو وشەودەستەواژەكانی زمانی یەكەم لە زمانی دووەمدا پەیدابكات وبەنزیكترین شێوازو ستایلی زمانی یەكەم دای بڕێژێتەوە..یانی وەرگێڕ دەبێ بتوانێت لە گوتاری ئەو دەق وبەرهەمە حاڵی بێت كە دەیەوێ كاری لەسەربكات. چونكە وەرگێڕ بە پێچەوانەی زمانەوانـەوە كـە وشـەو ڕسـتە لـە چوارچـێوەی وشـەو ڕسـتەداو لـەپێناوی خـودی وشەوڕسـتەدا شیدەكاتەوە، دەق لـە ئاستێكی باڵاترداو هێوەتر لە وشـەو ڕستەوگوتاری سەربەخۆ، شیدەكاتەوە. چـونكە ئاشـكرایە كـە مەبەسـت لـە وەرگێـڕان تـەنیا پاچـڤەی زنجیرە ڕسـتەیەكی سـەربەخۆ نییـە، بەڵكوپاچـڤەی تـەواوی دەقەكەیـە، پاچـڤەو گوێزانـەوەی دەقایـەتی دەقەكەیە.واتـە پاچـڤە ئـەوكارە میكانیكی یە نییە كە وشەیەك لەجێی وشەیەك دابنرێت وتەواو، بەڵكو هەڵهێنجان وشـرۆڤەی مانایـە بە مەبەستی وەرگێڕانی دەق وەكو یەكەیەكی یەكپارچە.جا مـانی وشـەو ڕسـتەو سەرانسـەری دەق پترلە ڕێگەی ڕاڤەو شرۆڤەوە دێتەحاڵی بوون وفامین وفامكردن.بۆیـە وەرگێڕ دەبـێ سود لـە شرۆڤە، واتـە شـیكردنەوەو وردكردنـەوەی هۆشمەندانـەی هەموودەقەكـە وەربگرێـت، چـونكە بـەبێ پـەیبردن بـەڕازو ڕەمـزو نهێنـی وتـان وپـۆی دەق، زەحمەتـە پـەی بەشـرۆڤەی ڕسـتەی ئەسـڵی ببرێت..واتـە شیكردنەوەو لێكدانەوەی شرۆڤەكاریانە، لە پرۆسەی وەرگێڕاندا بەردی بناغەیەو بەبێ ئەمە هیچ وەرگێڕانێك مەیسەر نابێت..جا وەرگێڕ لە بەر ئەو هۆیانەی كە لـە سەرێرا ئاماژەمان كردنێ مامەڵە دەگـەڵ زمانـدا وەك شـتێكی مجـەڕەرد ناكـات، بـەڵكو سەروسـاختی دەگـەڵ چۆنیەتی بـەكارهێنانی زماندایـە.وەرگێڕ زەمینـە بـۆ بەرجەسـتەكردنەوەی دەقـی یەكـەم بـە هـەمان تـین و تـاو و كاریگـەریی

خـودی دەقەکـەوە ، لـە زمـانی دووەمـدا خـۆش دەکات..هەڵبەتـە جیـازی زمـان ولەمپـەری زمـان وادەخوازێت کە هیچ وەرگێڕانێك لە وردەدەستکاریی بەدەر نەبێت، وباشترین وەرگێڕان ئەوەیە نە ئەوەندە ئازادبێت، کە ناسنامەی دەقە ئەسڵەکەی تیا بزربێت ونە ئەوەندە وشك و وشە بە وشە بێت کە دەقەکە لە دەقایەتی بخات وخوێنەر بتارێنێ..

پ٢١/ وە رگێڕان وە ك نزیکی و تـە بـایی بـە فیکـرو ڕوانین وسـەلیقەی وە رگێـڕەوە بـۆ دەقە کە و وە رگێڕان وەك پیشە یە ك بۆپڕکردنەوە ی ئـە و بۆشـاییە کولتوریی و فـە رهـە نیگییە ی کە هەیە چ جیاوازیی و پە یوە ندییە کیا ن هە یە؟

هەڵبەتە سەرچاوەی سـەرکەوتنی هـەر کارێك ئاشقێتییە دەگەڵ ئەو کارەدا..بۆیـە وەرگێڕ دەبێت پشوودرێژ، کۆڵنەدەربێت، ئاشقێتی دەگەڵ کارەکەیدا بکات، پیشانی خـەڵکانی لـە خـۆی شـارەزاتری بدات، پرسیاربکات، وەك دەڵێن پرسا و دانا بێت ،بەرهـەمێك یـا کتێبێك هەڵبـژێرێت کـە دەگـەڵ زەوق وسەلیقەو تەبیعەتی خۆیدا بگونجێت. وەکو چۆن مرۆڤ لە ژیانی ڕۆژانەدا نـاتوانی هاوڕێیـاتی هـەموو کەسێك بکات و زیـاتر کەسـانێك بـۆ هـاوڕێتی هەڵدەبژێرێ کـە لـە ڕووی ئاکارو ڕەفتـارو تەبیعەتـەوە لێوەی نـزیکن ودەگـەڵی دەگـونجێن، دەبـێ بـەو ئاوایـەش کتێبـێ هەڵبـژێریت کـە پـڕ بـە پێسـتی زەوق وسەلیقەی خۆی بێت..چونکە لەوەیە وەرگێڕانی بەرهـەمێك چـەند مانگێك وهەنـدێجار چـەند سـاڵێك بخایـەنی، ئەگـەر کارەکـە هەڵبـژێردراوی زەوق وسـەلیقەی خـۆت نـەبێت چـۆن ئـەو هـەموو وەختـەی دەگەڵدا بە سـەر دەبەیت!!..هەڵبەتـە پڕکردنـەوەی بۆشـایی کـەلتوورییش بـۆ خـۆی مەسـەلەیەکە. بـە تایبەتی بۆ میللـەتێك خـودانی کتێبخانـەی هـەژارو پـڕ کـەلێن وبۆشـایی بێـت .بـەڵام ئەمـە بـەو مانایـە نییە کە وەرگێڕ هەر کتێبکی بە دەستەوە هات خێرا پڕی بداتێ وبەگژ وەرگێڕانیدا بچێت. چونکە هیچ وەرگێڕێك نییە بتـوانێ لـە هـەموو کایـە ئەبستمۆلۆجیەکاندا کاربکات، بۆیـە توانـاو ئیمکانیات وسەلیقەو بەهرەی هەر وەرگێڕێك دەبێت بە ڕێنوێنی هەڵبژاردنـەکانی وەرگێـڕ، کـە توانـاو سـەلیقەو بەهرەی هەر وەگێڕێك ڕەچاو نـەکرا هـەنگێ کارەکـەی دەبێـت بـە بێگـارو سـوخرە وسوخرەکێشی وبـە پەلـەپڕوزێ وبەشێوەیەکی جەڵـەبی وبـازاڕی لـە کـۆڵی دەکاتـەوە، جـا لـەم حاڵەتـەدا نـەکردنی زۆر باشـترە. هەڵبەتـە کـە باسـی پیشـەو وەرگێـڕی پیشـەیەی دەکرێـت، ئەمـە بـەو مانایـە نییـە وەرگێـڕ هەرکارێکی وەرگێڕانی هاتە بەردەست یان پێی سپێردرا، بێ چەندوچوون بیکات، نەخێر، وەرگێـڕی پیشەیی کەسێکە بە کاری وەرگێڕان– نەك هەموو بوارێکی پاچڤەوانی– بژی ولە ڕێگەی وەرگێڕانەوە ژیـان وبـژێوی خـۆی دابین بکات و هـەموو ژیـانی خـۆی بـۆ وەرگێـڕان تـەرخان بکـات ودەرامـەتێکی ئەوتۆی دەست بکەوێ کە پێویستی بە هیچ کارودەرامـەتێکی دیکـە نـەبێت، یـانی بـە کارەکـەی وبـۆ کارەکـەی بـژی. جـا بـەم گـەزو پێوانەیـە ئێمـە نـەك وەرگێـڕی پیشـەییمان نییـە، بـەڵکو نووسـەری پیشەیشمان نییە...

پ٢٢/ سیاسه تی وه رگێران له په یوه ندی به دامەزراو ودەزگاکانی حکومه ته وه چۆن دەتوانێت ڕۆڵی خۆی بگێڕێت وهەنگاوی دروست بنێت؟

لـه پـاش ڕاپـەڕینی ١٩٩١وه لـه کوردسـتانی بندەسـتی عێراقـدا جـۆره ئازادییـەکی هەڕەمـەکی بەرپابوو، بازاڕی سیاسـەت برێك گـەرم بـوو، کەونـه حیزبـان بوژانـەوه، تێکۆشـەرێن نـاو ئـوتێلان لـه ئـاوارەیی ودەربـەدەری گەڕانـەوه، دوکانچـەی حیزبـی لـه قەیسـەری سیاسـەتدا بـه سـەرقفڵانه گـیران وکەوتنـه چـالاکی وئیدی بازاڕی بڵاوکردنـەوەی ڕۆژنامـەوگۆڤارو بلاڤۆك وتەلـەفزیۆن وسـەتەلایت بـه شێوەیەکی بێپیشینه گەرم بوو.بەرەبەره چاپ وبڵاوکردنەوەی کتێبـان مۆدی پەیـداکرد.دام ودەزگـای چاپ وپەخش دانرا، هەندێکیان لەپڕ هـاتن ولـه ناکـاو چوون، هەنـدێکان مـان وجێدەسـتیان دیـاره، لەوانـه دەزگـای موکریـانی، سـەردەم ، خانـەی وەرگێـڕان، ئاراس..کـه هـەموو ئـەم دەزگایانـه جگـه لـه خانەی وەرگێڕان دەزگای نیمچەفەرمی حیزبی وحوکمەتین...به هەرحاڵ ڕۆمان وچیرۆك و کتێبێن دی چـاپ وبڵاوکردنـەوه، پاچـڤه بەتایبـەتی هـی ئـەدەبیات بـەره بـەره ڕەواجـی پەیـداکرد .زۆر ڕۆمـانی جیهانی هاتنەچاپ و وەشاندن، کاری ڕۆژنامەوانی، به تایبەتی ڕۆژنامەوانی حیزبی وسیاسی لەڕاده بەدەر پەرەی سەند، یانی میدیا، ئەگەرچی میدیای بێ لایەنمان نییه، زۆر بڵاوبووەتەوه...

بـه هـەرحاڵ دەزگـا فـەرمی ونیمچـه فەرمییـەکان کـه زیـاترحیزب یـان حکوومـەتیان لەپشـتەو، زۆر نیگەرانی فرۆشی بەرهەمەکانیان نین، ده توانن دەست له سەر بڵاوکردنـەوەی کتێبـانی بژاردەو بـاش دابگـرن وچلۆنایەتی بالآیـان بـەلاوەگرنگ بێـت و هەقدەسـتی بـاش بـه نووسـەران وپاچڤەوانان بـدەن زیاتر بەدووی کتێبی باش ونووسەرو وەرگێڕی چاکدا بگەڕێن وهەوڵبدەن بەرنامەی بڵاوکردنەوەیان هەبێ وبه هەماهەنگی یەکدی ئەو کتێب و دەقه بیانیانه وەربگێـڕن کـه ڕۆڵـی پیشڕەوانانەیان هەیـەو خێرایی به بزوتنەوەی ڕۆشنبیری وئەدەبی وهونەری وزانستی وخۆماڵی دەبەخشن، نـەك بـەگوێرەی ڕێکەوتان وبەپێی حەزی وەرگێڕ کتێبان چاپبکەن، یانی زیاتر بایەخ بەنەوعیەت وچلۆنایەتی بدەن تا به کەمیەت وچەندایەتی، دەقه وەرگێڕدراوەکان هەڵبسـەنگێنن، پێداچوونەوەیان بۆبکـەن، گرنگیـەکی زۆر به دابەشکردنی بەرهەمەکانیان بدەن، یـانی ناوبـانگێکی ڕۆشـنبیری ئـەوتۆ بـۆ خۆیـان پەیدابکـەن کـه ببنـه جێگـەی متمانـەی خوێنـەران وناوەنـده ڕۆشـنبیریەکەو،مۆرو ئـاڕمی ئـەوان بەسـەر هـەر کتیبێکـەوه بێـت بـۆی ببێـت بـه پەساپۆرت وگوزەرنامـەی ڕۆشـنبیریی وشـایەتی وگـەواهی بـۆ باشـی کتێبەکه..ئەمەش بەوه دێتەدی کـه بڵاوکراوەکانیـان هەڵبـژارده بێـت، پشـت بـه وەرگێـڕی دەرجـه یـەك وکارامـه و زەبـەر دەسـت ببەسـتن وهەقدەسـتی بـاش بـه وەرگێـڕ بـدەن وکـارێکی وەهـا بکـەن وەرگێـڕ پێویسـتی بـه هـیچ دەرامـەتێکی دیکـه نـەبێت، بـه کارەکـەی خـۆی کـه وەرگێڕانـه بـژی.یانی پشـت بەوپاچـــڤەوانانه ببەســـتنن کـــه کارەکانیـــان پوختـــەبێ وپێداچـــوونەوەی نـــەوێت ومەســـرەفی پێداچوونەوەیان له کۆڵ بێتەوه، تا دەتوانن نرخی زۆرکەم وگونجاوی دەگەڵ گیرفانی خوێنـەردا، لـه سـەر بەرهەمـەکانیان دابنـێن، بـەڕێك وپێکـی، بەسەرکتێبفرۆشـییەکانی نـا وولات ودەرێـی ولاتـدا

دابەشـــی بکـــەن.. لەکەناڵـــە میدیاییەکانـــداڕیکلامی بۆبکـــەن ، لەگۆڤاروڕۆژنامەکاندابانگەشـــەی خوێندنەوەی بۆبکەن.. لە کەناڵ میدیاییەکاندا ریکلامی بۆ بکەن، لە گۆڤار و رۆژنامەکاندا بانگەشەو خوێندنەوەی بۆ بکەن تا دەکرێت خۆیان لە پاچڤەی دووبارەو سێ بارە بپارێزن بە تایبەتی پاچڤەی دووبارەی ئەو بەرهەمانەی کە هەموومەرجێکی پاچڤەی باشیان تێدایە، چونکە ئەم کارە خۆی لە خۆیدا پاشەکەوتی وەختی وەرگێڕو وەختی دەزگاکەشە، پاشەکەوتی پارەی تێچوونی چاپ وبڵاوکردنەوەی کتێبەکەیە، لە هەمان کاتدا کۆنترۆڵ کردنی بازاڕی فرختی کتیبەکەیە، لە جیاتی ڕیژەی فرۆختی کتێبەکە بەسەر دوو یان سێ پاچڤەدا دابەش ببێت، بۆ یەك پاچڤە ی باش بێت زۆر باشترەوخ وێنەریش تووشی سەرەگێژکێ نابێت.خۆ ئەگەرداواکاری لە سەر بووو لە بازاڕدا نەمابوو دەشێت چاپ بکرێتەوە. بۆ نمونە من کاتی خۆی بەدەم ژیانی پێشمەرگایەتییەوە چیرۆکەکانی سەمەدی بیهرەنگیم پاچڤەکردوون، چەند جارێك لەشاخ چاپ بوون ولە ساڵی ٢٠٠٤دا لە لایەن کتێبخانەی ئاویەریشەوە بەیەك بەرگی ٢٤٠ لاپەڕەیی بڵاوکرایەوە، کەچی تازە لەلایەن دەزگای موکریانیەوە پاچڤەیەکی تری چاپ وبڵاوکراوەتەوە کە بەمتمانەوە دەڵێم پاچڤەکەی بەندە لە زۆر ڕووەوە لە پاچڤەی دووەم باشترە، هەرهەمان دەزگا، پاچڤەی دووەمی کارێکی دیکەی بەندەیان، کە ڕۆمانێکی فەریبا وەفی یە، چاپ وبڵاوکردۆتەوەو پاچڤەکەی بەندە لە زۆر ڕوەوە لە پاچڤەی دووەم باشترە..هەڵبەتە پاچڤە بەوپێیەی ئەوزاری گفتوگۆی خەڵکان وشارستانیانی جیاوازی زمانە ، دەبێ دەزگاکان بایەخ بە وەرگێڕانی خۆماڵیش بۆ زمانانی بیانی بدەن، تا هاوکێشەی دیالۆگەکە بێتەدی..

پ٢٣/ بە ئە ندازە ی خویندنـەوە وچاودێری ئێوە بۆ ئەو وە رگێڕانانـەی کـە دە کـرێن لاوازی وکەم وکوڕییە کانیان چین؟

دیارە بەندە پێموایە کە لە هیچ شوێنێکی دنیادا وەرگێڕانی سەدی سەد ئایدیالی نییە، بەڵام وەرگێڕانی زۆرباش، کە تامی دەقە ئەسڵیە کە بدات زۆرە..بزوتنەوەی پاچڤەوانی کوردییش لەم دیاردەیە بەدەر نییە..هەڵبەتە وەرگێڕ لە سەرێتی لە ڕێگەی هەڵبژاردن وداڕشتی گونجاوی وشانەوە هەمان کاریگەریی وڕوونی و ڕەوانی دەقە ئۆرجیناڵەکە بە وەرگێڕانەکەی خۆی ببەخشێت ..ئەمەش خۆی لەخۆیدا بەو مانایەیە کە وەرگێڕ پێویستە خۆی لە وەرگێڕانی وشە بە وشە بپارێزێت، چونکە وەرگێڕانی وشە بە وشە هەم چەمکی دەقە ئەسڵیەکە زەدەدار دەکات وهەم جوانی گوزارشت ودەربڕینەکەی دەشێوێنێ..بۆیە وەرگێڕ دەبێ ئەوەی لە لا عەیان بێ وەختێ لە پرۆسەی وەرگێڕاندا مامەڵە دەگەڵ دوو زماندا دەکرێت ، ئەم دوو زمانەد ەکەونە کارلێکی ڕۆشنبیری وهونەرییەوە، بۆیە ئاسیو بە یەکدی دەگەیەنن، هەر یەکەیان بەلای ئەویتردا دەکشێت، دەستورو پێکهاتەو بونیاد وڕستەسازی وتایبەتمەندیانی دیکەی یەکتر وەردەگرن، خۆ ئەگەر وەرگێڕ کەسێکی زۆر شارەزای هەردووزمانی یەکەم ودووەم نەبێت ، ئەوا یەکێك لەودوو زمانە ئەویتر غەزوو دەکات وڕیسەکەی

دەبێتەوە بەخوری ولەو سەرەوە ڕەنج بەخەسار دەردەچێت، کە مخابن ئەم حاڵەتە لە بەشێکی زۆری ئەو وەرگێڕانانەدا دەبینم کە خوێندومنەتەوەو گەلێك لەو وەرگێڕانانەی لە بازاڕدان ئەوە دەسەلمێنن کە گەلێك لە پاچڤەوانەکانمان تەنیا زمانی گەڕەکەکەی خۆیان بە نیوەچڵی وبەسەقەتی دەزانن وزۆر دوورن لە کەلەپووری زمانی کوردییەوە و لە کاتی وەرگێڕاندا بە کوردی بیرناکەنەوە هەر بۆیەش ئەولێشاوی وەرگێڕانە، نەیتوانیوە بزافێکی ڕۆشنبیریی ڕەسەن بە ئاڕاستەی نەتەوەییەکەدا چێبکات. هۆیەکی تری شپرزەیی وپەشێوی ئەو وەرگێڕانانە دەگەڕێتەوە بۆ پابەندی هەندێ لە وەرگێڕەکان، بە تایبەتی کەم ئەزموونەکانیان بەوە رگێڕانی وشە بە وشە، وەرگێڕ کە کار لەسەر دەقێك دەکات ودەیەوێ بۆ زمانی دووەمی بگوازێتەوە، دێت بەپێی یاساوڕێسای زمانی یەکەم ، لە ناو زمانی دووەمدا بیردەکاتەوە، بە شێوەیەکی میکانیکی وشە ودەستەواژە وبونیادی دەستوری و زمانەوانی دەقە ئەسڵەکە دەگوازێتەوەو بەو جۆرە دەقایەتی دەقە ئەسڵەکە، لە زمانی دووەمدا نەك هەر بەرجەستە نابێت ، بەڵکو لە باردەچێت. ئەمە بۆ نەشارەزایی وکەم ئەزموونی وتێنەگەیشتنی وەرگێڕ لە بابەتی دەقەکەو، تەمەڵی وەرگێڕ دەگەڕێتەوە.وەرگێڕانی وشە بە وشە زۆرجار لە کۆڵ کردنەوەیە، وەرگێڕ بە بەردێك دووکێشکان دەکوژێت، هەم تێنەگەیشتنی خۆی لە دەقەکە، لە خوێنەر دەشارێتەوەو هەم لاف وگەزافی ئەمانەتداریش لێدەدا، لە کاتێکدا ئەمانەتداری بەومانایە نییە کە نابێ تاقە وشەیەك لە دەقی زمانی یەکەمدا بەبێ وەرگێڕان بمینێتەوە یان چ وشەیەك نەهێنرێتە ناو زمانی دەقە وەرگێڕدراوەکەوە کە هاوتایەکی لە دەقە ئەسڵەکەدا نەبێت، بەڵکو وەرگێڕ دەبێ قاڵب وسیستەمی ڕستەبەندی زمانی یەکەمی دەقەکە تێکبشکێنێ ولە قاڵب وسیستەمی ڕستەبەندی زمانی دووەمدا دای بڕێژێتەوەو دەقایەتی دەقەکەش بپارێزێت کە ئەمە بەبێ وردەدەسکاریی زۆر وەستایانە هەرگێز نایەتە دی..خۆ جاری وا هەیە ئیدیۆمێك یان زاراوەیەك لە زمانێکدا جێگەی ڕستەیەکی تەواوی زمانێکی تر دەگرێتەوە، خۆ ناکرێت بە ناوی ئەمانەتداریەوە بە کارنەبرێ وبکرێ بە قوربانی پاچڤەی وشە بە وشە!..ئەمە هەندێ لەوکەم وکوڕیانەن کە لە هەندێ کاری وەرگێڕانی کوردیدا سەرنجیان ڕاکێشاوم...

پ٢٤/ ڕاسپاردەوڕینمایی ئێوە چیە بۆ بەرە وپێشبرن وباشترکردنی ڕەوشی وە رگێران و بە کولتوورکردنی وە رگێران؟

ڕاسپاردە وڕێنمایی؟!انا تۆ بڵێ پێشنیاز.پێشنیازی ئەوە دەکەم پاچڤەخانەیەکی(بیت الترجمە) ستراتیژی نەتەوەیی هاوشێوەی (بیت الحکمە)کەی سەردەمی عەباسیان،بە ئە قڵیەت وشێوازی ڕۆژگاری ئەمڕۆ بێتە دامەزراندن وکۆمەڵێك پسپۆڕی بواری فیکری وفەلسەفی وهونەری وزانستی شارەزا لە زمانانی زیندووی تیا دابمەزرێت وهەر یەکەیان بەلای کەمەوە ئەزموونی وەرگێڕانی یەك دوو کتێبی گرنگیان هەبێت. مووچەیەکی ئەوتۆیان بۆ ببڕێتەوە کە بەباشی پێی بژین وچاویان لە

هیچ كاروكاسبییەكی دیكە نەبێت ..ئیدی ئەمانە بەپێی بەرنامەیەكی ئەكادیمی وبە پێی پێویستی حەیاتیە مادی ومەعنەوییەكانی ئەمڕۆی خۆمان، دەست بكەن بە وەرگێڕانی شا كارە فیكری وفەلسەفی وهونەری و فلیڤانی وزانستیەكانی جیهان وبەرهەمەكانیان لە لایەن كوردی زانانی كارامەو پڕ ئەزموونەوە پێداچوونەوەو داڕشتنەوەیان بۆ بكرێت.دیارە هەر پارەیەك لەم بوارەدا وبۆ ئەم مەیدانە خەرج بكرێت بە فیڕۆناچێت.ئەگەر ئەمە بكەین بزانە چۆن دەكەوینە سەرسكەو لەماوەیەكی پێوانەییدا ڕێگاكان قەدبڕ دەكەین و بەلای كەمەوە بۆشاییە ئەبستمۆلۆژی وشارستانییەكان پڕ دەكەینەوە وڕووی مەجلیسی میللەتانی پێشكەوتوومان دەبێت..دەشێت میللەت حكومەت وپەڕلەمانی نەبێت، بەڵام میللەتی بێ كتێب نابێت وقەپانی میژوو، میللەتی بێ كتێب ناخوێنێتەوە..سەیرە لەم وڵاتەدا هەرچەند ساڵێك جارێ بە ناوی دیموكراتییەتەوە گەمەیەكی بازهەڵدان بەرپادەكرێت وبازی حیزب بەسەر هەركەسێكەوە نیشتەوە ئیدی دەبێ بە ئەندام پەرلەمان بۆ خۆی خەنی دەبێت ومانگانە گەڵابەیەك دیناری دەدرێتێ، بەڵام كەس ئامادە نییە پارەی چاپ كردنی كتێبێك بەباشترین وەرگێڕ بدات..

٢٠١٣/٤/٥